

Matkonsumtionens senaste utveckling – köttkonsumtionen stiger igen

- 2009 sjönk eller stagnerade matkonsumtionen per person inom flera varuområden. Troliga orsaker kan vara fortsatt höga matpriser och lågkonjunktur. Även diskussioner om att minska matsvinnet kan ha spelat in.
- Frukt är ett område där priserna har stigit relativt sett mer än för andra livsmedel under senare år. Detta är troligen en av orsakerna till den minskande konsumtionen som märks i statistiken.
- Ett av de områden där konsumtionen minskade något 2009 var kött. Lågkonjunktur och stigande priser är troligen de viktigaste orsakerna bakom konsumtionsminskningen eftersom det finns indikationer på att köttkonsumtionen åter steg 2010. Detta år vände konjunkturer uppåt samtidigt som köttpriserna sjönk. Även andra faktorer kan dock ha påverkat. Man kan till exempel spekulera i om diskussionen om nötkreaturens klimatpåverkan haft någon dämpande effekt på konsumtionen. Ökningen i köttkonsumtionen kanske hade varit större om klimatdebatten inte hade varit. Men det vi kan konstatera utifrån de preliminära siffrorna är att klimatdebatten i alla fall inte lett till en minskad nötköttkonsumtion.
- Pris och inkomst påverkar matkonsumtionen, liksom en rad andra faktorer och trender som hälsotänkande, matintresse, miljö- och klimatmedvetenhet, nya konsumtionsmönster med mera. Faktorerna påverkar konsumtionen i olika grad och i olika riktningar, och ibland tar säkerligen effekterna ut varandra.
- Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till produktion och därigenom ett öppet landskap och landsbygdsutveckling i Sverige. Ur ett djurskyddsperspektiv är det också viktigt att så många som möjligt väljer kött och mjölkprodukter ifrån djur som har haft en god livsmiljö. Sverige har i internationell jämförelse ett gott djurskydd.
- Trender som lyfts fram i media kan ibland verka större i omfattning än de är i praktiken. Det kan till exempel röra sig om en liten del av befolkningen som är extremt klimatmedveten, men detta märks sedan inte på samma sätt i konsumtionen för den totala befolkningen. Det kan också handla om att människor inte alltid agerar konsekvent med det man säger att man värdesätter.
- Det kan ta tid för nya konsumtionsmönster att slå igenom i den totala statistiken, och det krävs ett längre perspektiv för att se på effekterna. Fortsatta analyser av konsumtionen är viktiga.

Jordbruksverket publicerar årligen statistik över livsmedelskonsumtionen i Sverige. Statistiken har en viss eftersläpning och det senaste tillgängliga året är 2009. Dessa siffror anges som preliminära till nästa års publicering.

År 2009 var ett år som bland annat präglades av fortsatt höga matpriser i butik och lågkonjunktur. Kronan försvagades under året, vilket bidrog till att hålla uppe matpriserna.

Matens klimatpåverkan fortsatte att vara en del i den större debatten om människans påverkan på klimatet. Dessutom diskuterades liksom tidigare matkonsumtionen ur en rad olika aspekter såsom hälsa, miljö, djurskydd, märkning, ekologiskt, närodlat och rättvisemärkt.

2009 stagnerade matkonsumtionen på flera områden - varför?

Generellt sjönk totalkonsumtionen för flera områden mellan 2008 och 2009. Kött, mjöl och gryn, mjölk och syrade produkter samt frukt och bär är några exempel. Dessutom låg några varuområden på ungefär samma nivå som året innan. Konsumtionsmjölken fortsatte stadigt nedåt, och det var framförallt lätt- och mellanmjölken som minskade, medan standardmjölken ligger kvar på samma nivå som de senaste åren. Fil och yoghurt med ett fettinnehåll på över 2 procent var det enda varuområde som ökade i mjölkgruppen. Smör, tjock grädde, fårkött, och ägg är några andra varor som fortsatte på en ökande trend.

Vad kan det då finnas för orsaker till den minskade konsumtionen?

Prisökningar och lågkonjunktur

Inkomst- och prisförändringar påverkar olika matvaror i olika grad. Tidigare har vi konstaterat att matkonsumtionen generellt sett inte är så känslig för pris- och inkomstförändringar, jämfört med viss annan konsumtion. I lågkonjunktur tenderar konsumenterna att dra in på andra utgifter än mat, och detta kan ha gjort att många hushåll i princip har kunnat upprätthålla matkonsumtionen under lågkonjunkturen 2008 och i viss mån 2009. I stället kan konsumtionsmönstren för mat ändras när tiderna blir sämre. Detta kan visa sig i att man är mer benägen att byta till lågprisalternativ och egna märkesvaror (EMV). När det gäller kött kan en effekt av stigande priser och lågkonjunktur också vara att konsumenterna till viss del byter de dyrare delarna som filé och biff, till mindre dyra delar som karré och grytbitar. Konsumenterna kan också byta till mer charkprodukter. Detta bekräftades senast i dagarna av en representant från branschen. Enligt källan ökade billigare produkter som blodpudding, pölsa, isterband och falukorv under lågkonjunkturen.¹

Fruktpriserna upp och konsumtionen ner

Matpriserna fortsatte att stiga mellan 2008 och 2009. Det var särskilt märkbart för frukt, och en av anledningarna till den minskande konsumtionen i kilo av frukt är troligtvis de ökande priser som märkts för området under de senaste åren. Trots att vi generellt brukar uppge att matkonsumtionen är mindre känslig mot prisförändringar än många andra varuområden, så kan det skilja sig ganska mycket inom och mellan livsmedelsgrupperna.

Frukt består av många olika produkter, både baslivsmedel och lyxigare varianter. De nominella kilopriserna varierar således mycket beroende på produkt. För en stor grupp konsumenter tillhör många av produkterna inom frukt och grönt en lyxkonsumtion, just för att priserna är relativt höga. Därmed är redan priskänsligheten större än för till exempel potatis, pasta och mjöl, varor som från början betingar ett lågt pris och således en liten del av den

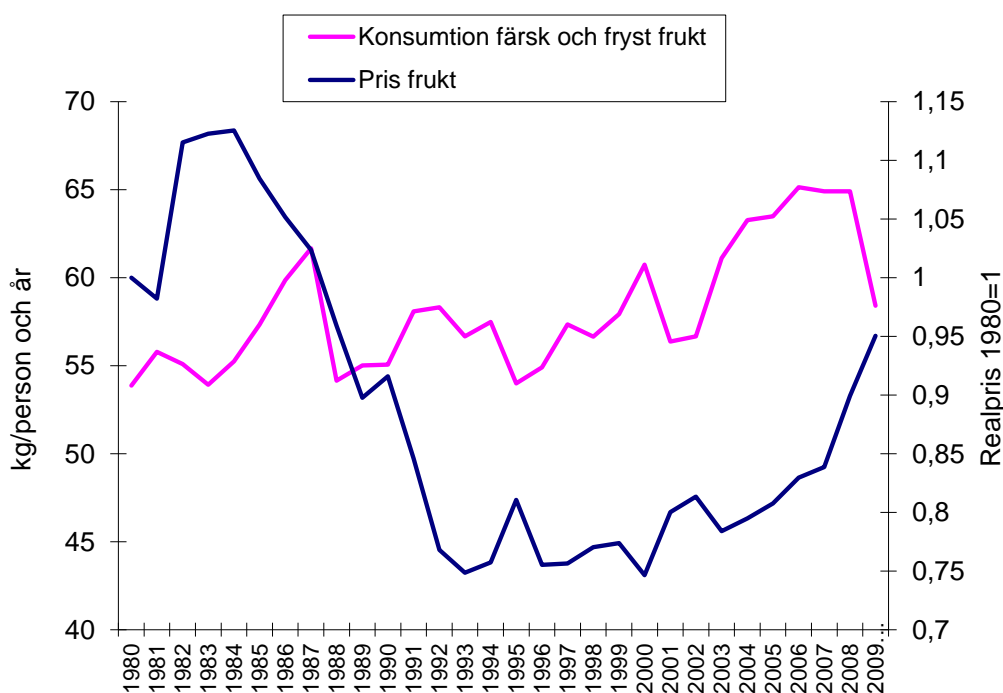
¹ Källa: Ekot/Sveriges Radio (2011): ”Allt mer kött på svenska tallrikar”, 27 mars 2011

totala hushållsbudgeten. För sådana varor märks inte prisökningar lika mycket i plånboken, som för de produkter som redan är förhållandevis dyra.

Enligt SCB:s statistik över KPI (konsumentprisindex) för livsmedel är frukt den grupp som haft den snabbaste prisutvecklingen mellan 2008 och 2009, och även bland de snabbaste för varje år sedan 2005. Den försvagade växelkursen var en av orsakerna till prisökningarna 2009, eftersom mycket av den frukt vi äter är importerad, och således påverkas av importpriserna. Andra orsaker kan ha att göra med väderförhållanden, som påverkar utbudet och därmed priserna.

Figur 1 visar utvecklingen av konsumtionen och priset för färska frukter och bär. Priset är framräknat utifrån konsumentprisindex och visar utvecklingen i förhållande till konsumentvaror i genomsnitt (KPI totalt, som brukar användas som inflationsmått). Konsumtionssiffrorna avser färska och frysta frukter och bär, medan KPI:s delindex för frukt innehåller både färska, frysta och beredda frukter och bär. Detta gör att statistiken inte är helt jämförbar, men den kan ändå ge indikationer på samband på en aggregerad nivå.

Figuren antyder att det finns ett samband mellan konsumtion och pris, genom att konsumtionen minskar när fruktpriset går upp och vice versa. Vi kan således misstänka att åtminstone en del av konsumtionsminskningen år 2009 har sin förklaring i de ökade priserna. Höga priser på frukt och grönsaker påverkar folkhälsan genom den minskade konsumtionen.

Figur 1 Konsumtion och pris för frukt*, kg per person och realpris utifrån konsumentprisindex, 1980-2009

Källa: Jordbruksverket

* Konsumtionen avser färsk och fryst frukt och bär, och priset avser all frukt och bär, inklusive beredningar. Detta gör att statistiken inte är helt jämförbar.

Debatt om klimateffekter och att minska matsvinnet

En fråga man kan ställa sig är om och i vilken utsträckning andra faktorer än pris- och inkomstutveckling påverkar konsumtionen av livsmedel. Att konsumtionen av flera varor minskar eller är oförändrad kan också ha att göra med till exempel klimatdebatten och diskussioner om att minska matsvinnet. Myndigheter, företag och organisationer satsar på information och kunskap kring matsvinnet, och bland annat skolor satsar på att få eleverna att slänga mindre mat. Konsumentföreningen Stockholm har under de senaste åren genomfört undersökningar om hushållens attityder i frågan. Den senaste enkäten visade att fler har uppmärksammat debatten om matavfall 2010 än året innan (94 procent jämfört med 81 procent). Nästan hälften har förändrat sitt beteende i någon grad när det gäller att slänga mat. 47 procent jämfört med 41 procent året innan uppgav att de slänger mindre mat eller kanske slänger mindre mat ibland.²

Kanske innebär detta att vi kommer att se att den genomsnittliga matkonsumtionen per person planar ut, genom att konsumenterna minskar på sina inköp när de slänger mindre mat.

Men köttkonsumtion ökade 2010, trots klimatdebatten

Tidigare har vi konstaterat att den totala konsumtionen av kött ökade med 1,3 procent mellan 2007 och 2008, till knappt 84 kg/person. Samtidigt rådde lågkonjunktur, höga priser och klimatdebatt. Men det var främst konsumtion av fjäderfäkött som ökade, nötköttkonsumtionen minskade för andra året i rad och grisköttkonsumtionen var ungefär densamma som året innan. I media hade det från olika håll framhållits att den svenska nötköttkonsumtionen var minskande, och att faktorer som höga priser, lågkonjunktur och klimatdebatt hade påverkat den utvecklingen.

Konsumtionen av fjäderfäkött hade däremot ökat sedan länge. Några tänkbara förklaringar till ökningen av fjäderfäkött som vi då lyfte fram var³ att fjäderfäkött generellt är billigare än nötkött och griskött, och att fjäderfäkött är det köttslag som konsumenterna normalt byter till när priserna på olika köttslag stiger. Hälsoaspekter kunde också möjligen vara en bidragande orsak som gjorde att fjäderfäköttet ökade på bekostnad av andra köttslag. Andra bidragande orsaker till utvecklingen kunde vara det breddade varuutbudet och nya konsumtionsvanor. Fjäderfäköttet hade också sedan början av 1990-talet en långsammare prisutveckling än livsmedel i genomsnitt, och ännu långsammare än kött i övrigt⁴.

Siffrorna för 2009 visar i stället att den totala konsumtionen av kött minskade jämfört med 2008, med en knapp procent till drygt 83 kg/person. Fördelningen mellan köttslagen framgår av figur 2. Totalkonsumtionen av nötkött respektive griskött låg kvar i princip oförändrad kring 25 kg respektive 36 kg, medan konsumtionen av fjäderfäkött minskade något, från 18 kg till knappt 17,5 kg. Detta kan vara en tillfällig svacka i den dittills ständigt ökande

² Källa: Konsumentföreningen Stockholm (2011): "Har du uppmärksammat debatten om det onödiga matavfallet? Uppföljande undersökning om matavfall, Januari 2011"

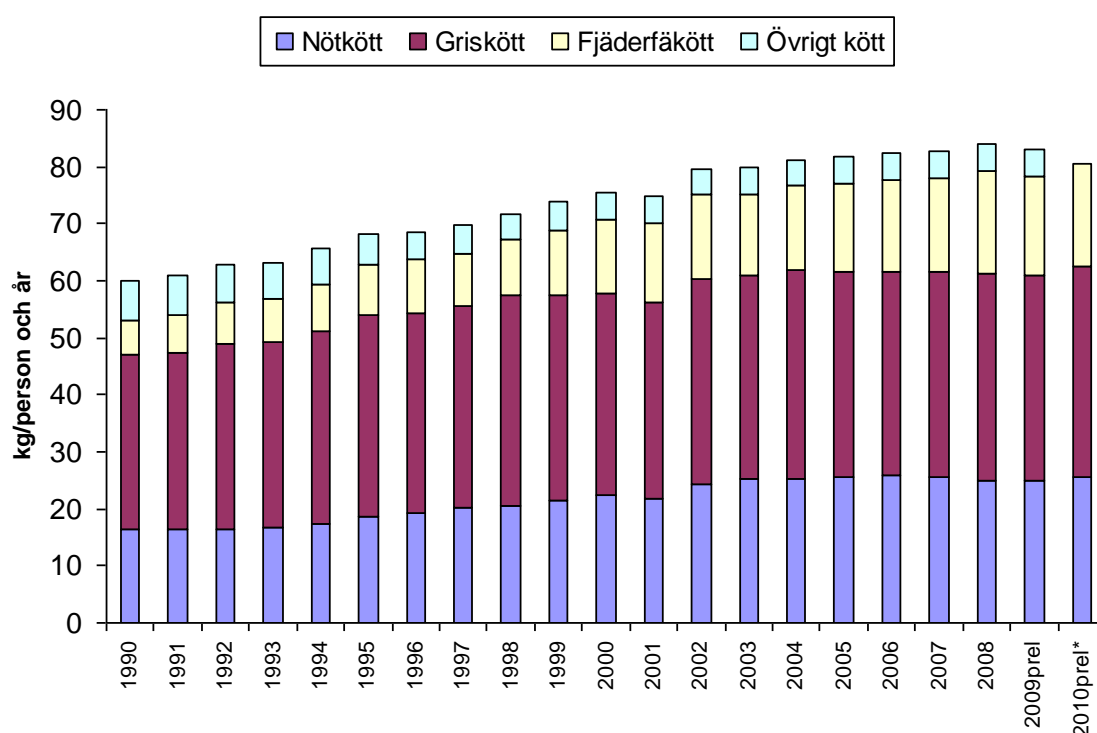
³ Källa: Jordbruksverket (2010), pm "Köttkonsumtionen fortsatte att öka 2008 trots lågkonjunktur, höga priser och klimatdebatt", 30 juni 2010

⁴ Källa: Jordbruksverket (2009), statistikrapport 2009:2

konsumtionen av fjäderfäkött. Beräkningar av köttkonsumtionen 2010⁵ som presenterades i Ekot/Sveriges Radio⁶, utifrån preliminära uppgifter, visar att konsumtionen av kyckling det året ökade med fem procent. Motsvarande beräkningar visar att även konsumtionen av nötkött och fläskkött ökade, med dryga 3 procent för båda köttslagen.

Övrigt kött utgör knappt fem kg av den totala köttkonsumtionen. Konsumtionen i denna grupp har legat konstant under flera år. Det köttslag som utmärker sig något här är fårkött, som ökat stadigt under de senaste åren. I början av 2000-talet låg konsumtionen per person kring ett kilo, medan den 2009 hade ökat till dryga ett och ett halvt kg. Samtidigt har konsumtionen av inälvsmat minskat.

Figur 2 Totalkonsumtionen av kött, kilo per person och år, 1990-2009

Källa: Jordbruksverket

* Siffrorna för 2010 avser de preliminära beräkningar som gjorts utifrån produktion och utrikeshandel. Siffror finns ännu inte för gruppen övrigt kött. I denna rapport har de preliminära resultaten för 2010 räknats om till per capita-konsumtion, genom att dividera totalkonsumtionen av respektive nötkött, griskött och fjäderfäkött med befolkningmängden 2010 (= medeltalet för befolkningen den 1 januari 2010 respektive den 31 december 2010).

Konjunktur och pris påverkar mest

När det gäller konsumentpriserna var kött en av de livsmedelsgrupper där priserna ökade som mest mellan 2008 och 2009. Köttpriserna ökade med 3 procent, i jämförelse med

⁵ Beräkningar av utbudet för kött är möjliga att göra utifrån produktions- och utrikeshandelsstatistik (produktion+import-export). För flera andra områden är inte konsumtionen möjlig att uppskatta innan statistiken över livsmedelskonsumtionen publiceras.

⁶ Källa: Ekot/Sveriges Radio (2011): ”Allt mer kött på svenska tallrikar”, 27 mars 2011

konsumentvaror i genomsnitt (KPI totalt), som istället minskade med 0,3 procent⁷. Ser vi till 2010 års konsumentpriser har köttpriserna däremot haft en mer modest ökning jämfört med andra livsmedelsgrupper och konsumentvaror i genomsnitt. Kött ökade med 0,7 procent medan livsmedel och KPI totalt ökade med 1,3 procent vardera.⁸

Under 2010 vände också lågkonjunkturen till högkonjunktur. Enligt Handels Utredningsinstitut (HUI) var 2010 inget bra år för dagligvaruhandeln, konsumenterna lade mer pengar på restaurangbesök och sällanköpshandel.⁹ När inkomsterna ökar lägger konsumenterna pengar på lyxigare konsumtion. Eftersom köttkonsumtionen har en relativt hög känslighet både för pris- och för inkomstförändringar, så kan det mycket väl vara så att köttkonsumtionen har gynnats av högkonjunkturen, och dessutom av att köttpriserna ökade mindre än konsumentpriser i snitt mellan 2009 och 2010.

Konjunktur och priser tycks således påverka köttkonsumtionen mer än till exempel klimatdebatten, eftersom köttkonsumtionen åter tycks ha stigit 2010. Men ökningen i köttkonsumtionen kanske hade varit större om klimatdebatten inte hade varit.

En annan tänkbar förklaring till ökningen av köttkonsumtionen är produktutveckling och nya förpackningar. Även ändrade konsumtionsmönster spelar in, som i sin tur kan vara påverkade av matprogram i TV med mera.

Konsumtionsvalen viktiga för flera områden

Samtidigt påverkar konsumenternas val flera andra områden än klimatet, som till exempel förekomsten av öppna landskap. Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till produktion och därigenom ett öppet landskap och landsbygdsutveckling i Sverige. Ur ett djurskyddsperspektiv är det också viktigt att så många som möjligt när de köper animalier väljer kött och mjölkprodukter ifrån djur som har haft en god livsmiljö. Sverige har i internationell jämförelse ett gott djurskydd.

Vad konsumenterna väljer att lägga på sin tallrik har stor betydelse för jordbrukets utformning och matens totala påverkan på miljö och samhälle. I Jordbruksverkets arbete ingår att arbeta för att minska jordbrukets klimat- och miljöpåverkan, för ett gott djurskydd och för en utveckling av landsbygden.

Det är svårt att ur statistiken avgöra hur olika värden för konsumenterna påverkat deras val. Värderingarna påverkar konsumtionen i olika grad och i olika riktningar, och ibland tar säkerligen effekterna ut varandra.

⁷ Källa: Jordbruksverket (2010) rapport 2010:20

⁸ Källa: SCB:s konsumentprisindex

⁹ Källa: icanyheter.se (2011): "HUI sänker sin matprognos: "Hushållen handlar annat"", 10 mars 2011

Serie om svenska matvanor och matpriser

Denna pm ingår i en rapportserie om svenska matvanor och matpriser. Serien omfattar dels kortare pm och dels lite längre rapporter. Innehållet i denna pm kommer senare att ingå i en rapport.

Syftet med serien är att bidra med ett lättillgängligt kunskapsunderlag samt ge uppslag till fortsatta analyser i den allmänna debatten om livsmedelspriser och livsmedelskonsumtion.

Kontaktpersoner:

Helena Lööv, telefon 036–15 50 59

Monica Eidstedt, för frågor om statistikrapporten, telefon 036–15 57 97

Statistikrapporten

Livsmedelskonsumtion och näringsinnehåll, Uppgifter t.o.m. år 2009, statistikrapport 2011:2